

"EL PATRIOTISMO CONSTITUCIONAL"
CONSIDERACIONS DE LA FUNDACIÓ BARCELONA

Gener 2002

"PATRIOTISME CONSTITUCIONAL"

"Bien cutre sería un patriotismo español que no fuera más allá de nuestra vigente Constitución"

Miguel Herrero de Miñón. ¿Patriotismo Constitucional? . "La Vanguardia", 6/12/2001

"El más importante de los derechos que la Constitución ampara es el derecho a la discrepancia"

Miquel Roca i Junyent. Viva la discrepancia. "La Vanguardia" 11/12/2001

"...Que haya incluido (el PP) en el programa de su futuro congreso una ponencia sobre el llamado "patriotismo constitucional", como si la Constitución esté en peligro de vida o muerte, y haya encargado de la redacción de la misma a un catalán y a una vasca, sólo puede significar que el patriotismo en cuestión es otra cosa y, de hecho, una andanada contra los nacionalismos de ambas zonas, Cataluña y Euzkadi..."

Jordi Solé Tura. Patriotismo constitucional. "El País", 24/11/2001.

La Fundació Barcelona ha decidit iniciar una nova etapa que implicarà una presència pública creixent en tots aquells àmbits i en el debat de totes aquelles qüestions que, fora de qualsevol visió partidista, tenen a veure amb el nostre present i el nostre futur com a persones i com a país. Això respon a un posicionament cívic que entén que hi ha amplis espais per a l'anàlisi i l'acció del conjunt dels ciutadans i ciutadanes de Catalunya. I que és en aquesta voluntat de defensa i promoció dels interessos col·lectius on es continua situant la nostra raó de ser com a Fundació

Amb motiu de la celebració del XIV Congrés del Partit Popular, aquesta formació ha proposat un debat al voltant del terme "patriotisme constitucional" que inclou una determinada idea d'Espanya, que no compartim i sobre la qual creiem que des de la Fundació Barcelona hem de manifestar el nostre punt de vista

Lògicament no sabem quin serà el resultat final d'aquesta iniciativa. El cert és però que el text preliminar conté algunes propostes que ens afecten negativament com a persones, com a societat civil, com a catalans. Molts dels temes plantejats han format part durant anys dels debats mantinguts en el sí de la Fundació Barcelona i, en gran part, la nostra posició al respecte queda recollida en un document que vam fer públic al juliol de 1998, titulat "**Per un catalanisme renovat**".

De tota manera, per les raons exposades i per la profunda preocupació que ens provoca aquesta proposta, volem assenyalar el següent:

1.- L'articulació entre Catalunya i Espanya constitueix encara avui un problema no resolt i al nostre entendre qualsevol solució satisfactòria s'ha de basar en un pacte lliure entre ambdues parts. Que aquest pacte sigui possible, depèn del marc jurídic constitucional i de la voluntat política dels negociadors. No podem estar d'acord amb propostes que, com és el cas de la que ens ocupa, eliminen tota possibilitat de resolució per negociació de l'existència del problema.

2.- Per a la majoria de catalans, ser espanyol no és gaire més que una situació administrativa. Avançar més en la idea racional -que no en el sentiment- de "ser espanyols" només és possible en la mesura que el marc polític vigent i la manera d'interpretar-lo ens respecti com el que som: catalans i europeus ubicats en un món globalitzat. La tradició majoritària del catalanisme de voler participar activament en la modernització d'Espanya, tant des de l'àmbit social com del polític, l'econòmic i el cultural, porta implícita aquesta realitat: transformar Espanya de tal manera que els catalans, com a membres d'una societat diferent, hi tinguem cabuda com a tals. En la proposta del PP els catalans, pel fet de ser-ho, quedem exclosos de la idea d'Espanya que es propugna.

3.- La Constitució espanyola de 1978 la considerem un pacte de mínims que en el context de la transició democràtica, va permetre tancar la ferida de la Guerra Civil espanyola i posar els fonaments de la reconciliació democràtica i també les bases perquè fos possible avançar en l'adequada articulació entre els diferents pobles que integren Espanya, en l'encaix de Catalunya amb totes les seves diferències. Ara bé, la Constitució, lluny de ser un model acabat, tancat i barrat, és un camp obert que, en el moment que, pels motius que sigui, no doni resposta a les necessitats de llibertat, democràcia i modernitat exigibles en el segle XXI, s'haurà de reformar. Negar-se

per principi a modificar la Constitució, ni té sentit, ni és raonable, ni ho podem compartir.

4.- Els que respectem la Constitució, no podem assumir que l'anomenat "patriotisme constitucional", sigui només el restabliment de l'Espanya una que abasta magnànima les peculiaritats dels diferents territoris que la componen. Es tracta d'una adaptació semàntica per assenyalar tot allò que és pretesament comú i desqualificar tot el que no s'adiu amb els paràmetres de la homogeneïtat proposada.

5.- El "patriotisme constitucional" proposat suposa la culminació d'un procés progressiu de deslegitimació del nacionalisme democràtic que es va accentuar quan aquest partit va obtenir la majoria absoluta en les eleccions generals de l'any 2000. La llarga pre-campanya i la pròpia campanya electoral que van precedir les últimes eleccions basques, van evidenciar encara més la voluntat de deslegitimar el nacionalisme, tot equiparant-lo al terrorisme. De la mateixa manera que Habermas va adoptar el terme "patriotisme constitucional" de Sternberger, per tal de combatre la crisi d'identitat alemanya derivada de l'holocaust nazi; el PP utilitza el mateix terme per combatre des d'una determinada idea d'Espanya, el terrorisme i el nacionalisme democràtic, com si es tractés del mateix. En aquest cas, a més de rebutjar la idea, volem assenyalar que aquest és un intent que pot tenir conseqüències lamentables per a la democràcia i per a la convivència.

6.- El "patriotisme constitucional" del PP promou el pensament únic basat en una visió estàtica, immobilista i paralyzant del text constitucional. Es glorifica el que només és un consens de mínims i s'utilitza la Constitució al servei d'una estratègia partidista, tendint a confrontar els ciutadans espanyols no nacionalistes -també els d'altres formacions polítiques d'àmbit espanyol- amb qualsevol tipus de nacionalisme que no sigui l'espanyol. Aquesta divisió dels ciutadans entre bons -els patriotes constitucionals- i dolents -la resta-, és un exercici altament perillós, un atemptat contra la convivència i una promoció de la confrontació.

7.- El concepte de "patriotisme constitucional" proposat evidencia autoritarisme, centralisme, intolerància i poca convicció democràtica, en la mesura que exclou els que no accepten el pacte constitucional acordat fa 25 anys, que titlla directament al nacionalisme del Partit Nacionalista Basc de nacionalisme no constitucional, o que desacredita des dels que propugnen la sobirania compartida fins els defensors del federalisme asimètric. Això resulta especialment preocupant si tenim en compte que vivim en un món dominat per la complexitat, la diversitat creixent i la multiplicitat d'interessos dels diferents individus i grups socials. Es tracta d'un món difícilment governable no ja amb lògiques autoritàries, sinó amb les estrictament jeràrquiques. Aquest model, se situa a les antípodes del que entenem que ha de ser una forma de governar moderna i adequada a la realitat social actual i respectuosa amb el pluralisme polític.

8.-Governar no és imposar. Governar implica regular relacions complexes i sovint confrontades entre ciutadans i grups socials diversos. Això en un entorn en el que els ciutadans estan cada dia més formats i disposen de major i més ràpid accés a tot tipus

d'informació. El que requereix el moment és aprofundir en la pràctica democràtica, desenvolupar capacitat d'innovació democràtica i articular noves formes de *fer política* que, més enllà del "orden y mando", entenguin que cada dia més els governs tenen una funció de "primus inter pares" en l'elaboració de decisions multidimensionals que, per la seva naturalesa, han d'incorporar els punts de vista del conjunt de les administracions públiques i dels grups econòmics i organitzacions de la societat civil. És des d'aquesta perspectiva, que condemnem el dirigisme i l'esperit de tutela que es desprenen del text del PP.

9.- La proposta de "patriotisme constitucional" del PP promou un model d'Estat-nació arcaic i obsolet, que des de la Fundació Barcelona mai hem compartit. Els Estats-nació pateixen una crisi estructural de competències i de poder, que incrementarà en la mesura que avancin la internacionalització i la globalització. Els Estats-nació són massa petits per controlar i dirigir els fluxos globals de poder, riquesa i tecnologia del nou sistema; i massa grans per representar la pluralitat d'interessos socials i identitats culturals, perdent per tant legitimitat tant com a organitzacions representatives com a organitzacions eficients. D'altra banda, la globalització del mercat de capitals, dels mercats de mercaderies i de les cadenes de producció, fan cada vegada més difícil que els Estats-nació puguin exercir una política econòmica efectiva. El que cal és promoure la descentralització, la regionalització i l'aplicació fins les últimes conseqüències del principi de subsidiarietat d'una banda, i la internacionalització d'una altra.

10.- En la mesura que a Catalunya la realitat no és estatal; és local i és global, la proposta del PP és incompatible amb aquesta realitat. Com a la resta de societats desenvolupades, a Catalunya predominen les classes mitges instruïdes. Sovint les nostres vides es veuen més afectades per les decisions de la Reserva Federal americana, del Banc Central Europeu, de Wall Street, de l'Organització Mundial del Comerç, de l'OPEP o dels consells d'administració de les grans companyies multinacionals; que no pas per la major part de decisions dels governs dels respectius Estats-nació. Cada vegada es prioritzarà més el concepte temps sobre el concepte espai i part de la nostra vida conscient s'anirà desplaçant cap un món més temporal que geogràfic. Malgrat això, una part molt important de la nostra naturalesa continuarà arrelada -i en un cert sentit més i tot- a l'espai i al territori que ens és propi. Fins i tot en el món de la conductivitat electrònica, la terra que trepitgem seguirà sent la nostra connexió fonamental. I aquí és on tindrà consistència la identitat regional i local i el paper dels governs d'aquests àmbits territorials adquirirà cada vegada més, una importància renovada. No cal dir que en el cas dels més dèbils i dels marginats, ningú millor que els governs regionals i locals per concebre des de la proximitat i el coneixement de la realitat, nous serveis personals, per promoure polítiques urbanes d'integració social i de promoció econòmic amb èmfasi en la dimensió humana.

11.- Si pels motius exposats ja resulta incoherent promoure identitats des de governs d'Estats-nació, que aquestes s'hagin de produir amb documents jurídics resulta encara més grotesc. I és que a la base de les identitats hi ha sentiments i si ja és difícil imposar realitats virtuals, encara ho és més imposar sentiments. Historicament, els catalans hem constituït una comunitat diferent i diferenciada de

l'espanyola per la nostra llengua, la nostra cultura, la nostra història, el nostre dret, la nostra manera de ser i de fer i per la identificació amb un territori. Això ha tingut i té molt més pes que qualsevol altra referent. Però si el passat en comú ens importa, encara ens importa més el futur en comú, que continuarà tenint referents propis i sentiments diferents que, un cop racionalitzats, ni han de passar necessàriament per la Constitució espanyola, ni per cap idea involucionista i regressiva d'Espanya. El nostre fet diferencial es fonamenta en factors de dinàmica social, és a dir, en el fet que formem part d'una societat diferent, amb problemes diferents i, sobretot, amb un projecte de futur diferent, i, per tant, no només en els elements clàssics d'identitat.

12.- La nostra manera de ser i de fer, el nostre sentit de l'estètica i també la prudència més elemental, la manera com volem que se'ns reconegui en el món en el futur, no són compatibles ni amb moltes de les expressions grandiloqüents, ni amb l'estil ranci emprats en el document del PP sobre el "patriotisme constitucional". I malgrat reconèixer una certa astúcia en el redactat per mirar de distanciar-se de la tradició autoritària, centralista i uniformadora que sota formats repressius ha situat el patriotisme i la unitat d'Espanya per damunt de tot; el document no deixa de destil·lar una certa nostàlgia, un to de creuada. Es recuperen expressions pròpies de l'Espanya més fosca, la tradició ancestral d'exaltació èpica d'una Espanya única que si bé mai ha existit, durant massa anys ha constituït l'Espanya oficial, aquella que en l'època moderna, ha hagut de suportar més anys de dictadura que cap altre país europeu occidental.